

RAKEL JOHNSON

Tro eller metod?

Svar på Jan Ragnar Haglands ”Nye språklege studiar i det eldste brevmaterialet på svensk”

(ANF 118 s. 197–209)

Huvudorsaken till att jag känner mig föranledd att bemöta Haglands recension av min avhandling *Skrivaren och språket* (2003) är kritiken av frånvaron av ett ljudhistoriskt perspektiv i avhandlingen. Hagland angriper också avhandlingens disposition.

Frågor kring disposition är ofta svåra och det finns vanligen utrymme för många alternativa lösningar. I mitt avhandlingsarbete försökte jag med utgångspunkt i min frågeställning och min metod finna den optimala dispositionen. Hagland anser dock att kapitel tre, vari brevmaterialet etableras som källmaterial för avhandlingen, skulle ha sammanlagits eller på annat sätt knutits samman med kapitel sju, där resultatet av skrivarnas bruk av vokaltecken i ordfinal stavelse presenteras (s. 204). Om jag skulle ha disponerat min avhandling efter Haglands idé hade konsekvensen blivit att jag presenterat en undersökning före såväl kapitlet med beskrivning av avhandlingens metod och material som redovisningen av substantivundersökningen, vars resultat har direkta implikationer för undersökningen av bruket av vokaltecken i ordfinala stavelser. Av s. 197 i avhandlingen framgår hur de båda undersökningarna metodiskt hänger samman och att dispositionen är ett nödvändigt resultat av sambanden som finns mellan de olika undersökningarna. Eftersom jag, till skillnad från Hagland inte anser mig kunna tillgripa föreställningar om ljudhistoriskt bestämda samvariationer mellan vokaltecken, behöver jag både ett metod- och materialkapitel liksom vissa empiriska resultat att basera min undersökning av samvariation mellan vokaltecken på.

Beträffande avgränsningen av mitt undersökningsmaterial framför Hagland synpunkten att vissa brev utfärdade utanför det område som jag valt att avgränsa materialet till borde ha undersökts med tanke på att norska skrivare var verksamma inom Sveriges gränser liksom svenska skrivare var verksamma i Norge (s. 201 ff.). Det kunde jag visserligen ha gjort, men någonstans måste en avgränsning av materialet göras. I av-

handlingen undersöks 650 brev från 1300-talet skrivna på svenska inom det dåvarande Sverige (undantaget den finska riksdelen) såsom det definieras i Magnus Erikssons landslag. Att som Hagland hävda att frånvaron av ett enda brev, DS x 150, skulle ha avgörande betydelse för undersökningens utfall är en metodiskt orimlig tanke.

Hagland menar att det "kunna seiast å vera ein styrke ved avhandlinga" (s. 198) att den språkliga undersökningen genomförs och sammanställs i strikt skriftspråkliga termer. Trots detta kan han inte släppa tanken på att jag i avhandlingen ändå, tvärt emot mina uttalade beslut att inte diskutera skriftens relation till ett talat språk, måste anlägga ett ljudhistoriskt perspektiv: "Det springande spørsmålet her blir, slik eg ser det, om det er mogleg å tenkja seg ein normeringsprosess av eit folkemålsbasert nordisk skriftspråk i mellomalderen utan å ta det som her er kalla det "ljudhistoriska" i betraktning?" (s. 207).

Det är nödvändigt att göra metodiska avgränsningar i en avhandling. Jag valde att begränsa mig till skriftspråket. Därför behandlas materialet och de tendenser jag finner i detta ur ett strikt skriftspråkligt perspektiv. Som en konsekvens därav diskuteras inte i avhandlingens forskningsöversikt de forskningsresultat som gjorts inom den äldre junggrammatiska forskningstraditionen, eftersom man inom denna tradition inte skiljer mellan tal och skrift utan behandlar fornsvenska texter ur ett ljudhistoriskt perspektiv.

Hagland tar även upp ett lösryckt citat där han kritiserar mig för att ha gjort ett metodiskt felsteg, då jag i ett av de sista kapitlen diskuterar tolkningen av undersökningsresultatet. Emellertid redogör han inte för kontexten vari den citerade meningen står, som för övrigt är en argumentation för att betrakta undersökningens resultat som belägg för en skriftspråksstandardisering under 1300-talet. Därmed ger Hagland felaktigt sken av att jag tar avstånd från avhandlingens grundperspektiv. Hans kritiska synpunkt att det fattas vissa arbeten i forskningsöversikten förfelar sitt mål, eftersom jag i enlighet med de redovisade utgångspunkterna inte behandlar forskning inom den junggrammatiska forskningstraditionen, vilket tydligt klargörs i avhandlingens första kapitel.

Haglands invändning att den standardiseringsprocess som mina undersökningsresultat indikerar måste förklaras ur ett ljudhistoriskt perspektiv och inte ur ett *literacy*-perspektiv, eller skriftbruksperspektiv, vittnar om oförmåga att inse nödvändigheten av olika abstraktionsnivåer i en avhandling. Att det finns något slag av mental föreställning hos användare av ett skriftspråk om hur detta är konstruerat och om hur det kan användas är en allmänt vedertagen uppfattning. Likaså är det

ovedersägligt att det finns skillnader mellan hur man producerar skrift och tal. Hans avfärdande av min diskussion om hur brevskrivarnas föreställningar om skriftspråket kan ha sett ut som "unødvendig spekulativ" (s. 207) anser jag vittna om bristande kunskaper om den omfattande skriftbruksforskning som har producerats under de senaste decennierna. Haglands påstående (s. 207) att jag måste återföra det underliggande skriftspråkssystem, som jag menar måste ha påverkat brevskrivarna under 1300-talet, snarare till *la langue* än till *la parole*, eftersom det har en abstrakt kvalitet, förnekar jag bestämt. Ett sådant bruk av Saussures dikotomi mellan *la langue* och *la parole* vittnar om ett alltför mekaniskt förhållningssätt till Saussure. Att placera alla typer av språkliga abstraktioner, som t.ex. ett medeltida skriftspråkssystem baserat på en latinsk skolgrammatik, i *la langue* är lika ogörligt som att försöka placera in Svenska Akademiens grammatik i en sådan dikotomi.

Det är viktigt att vi inte gör avkall på teoretisk och metodisk stringens. Man måste kunna skilja det junggrammatiska perspektivet från andra teorier, eftersom en omfattande grundforskning behöver utföras på alla de områden inom nordistiken, där det junggrammatiska paradigmet varit förhärskande.

Haglands kritik är ett utslag av att det fortfarande saknas en tydlig uppgörelse med det junggrammatiska forskningsparadigmet. Ifall en sådan inte sker kommer det att bli svårt att forska i språkhistoria om det junggrammatiska credot samexisterar med diametralt motsatta teoretiska perspektiv.